

ZEKATTA TÜRKİYE TECRÜBESİ VE ULUSLARARASI ZEKAT PLATFORMU

تَجْرِبَةُ تُرْكِيَا فِي الزَّكَاةِ وَمِنْصَّةُ الزَّكَاةِ الدَّوْلِيَّةُ

أَهْلًا بِكُمْ جَمِيعًا، أَيُّهَا الْخُصُورُ الْكِرَامُ. (Ehlen bikum cemîan, eyyühe'l-hudûru'l-kirâm.)

Hepinize merhaba, değerli katılımcılar.

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ. (Esselâmü aleyküm ve rahmetullâhi ve berekâtüh.)

Allah'ın selamı üzerinize olsun.

اسْمِي مُحَمَّد فَاتِح كِيرِنْجِي. (Ismî Muhammed Fatih Kirenci.) İsmim Muhammet Fatih Kirenci.

أَعْمَلُ بَاحْتًا فِي كُلِّيَّةِ الْإِلَهِيَّاتِ بِجَامِعَةِ هِيْتِيت (A'melu bâhisen fî külliyyeti'l-ilâhiyyât bi-câmiati Hitit.) Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde araştırmacı olarak çalışıyorum.

أَدْرُسُ مَوْضُوعَ الزَّكَاةِ مِنْذُ ثَمَانِي سَنَوَاتٍ. (Edrusu mevdûa'z-zekâti münzü semâni senevât.) Sekiz yıldır zekât konusunu çalışıyorum.

رِسَالَتِي فِي الْمَاجِسْتِيرِ كَانَتْ عَنْ "تَنْمِيَةِ أَمْوَالِ الزَّكَاةِ" (Risâletî fi'l-mâcistîr kânet an "tenmiyeti emvâli'z-zekâh".) Master tezim "zekât mallarının nemalandırılması" hakkındaydı.

أَمَّا الدُّكْتُورَاهُ فَهِيَ عَنْ "شَرْطِ التَّمْلِكِ وَالتَّطْبِيقَاتِ الْمُعَاَصِرَةِ" (Emme'd-doktorah fe-hiye an "şartî't-temlîk ve't-tatbîkâti'l-muâsıra".) Doktora ise "temlik şartı ve güncel uygulamalar" üzerinedir.

بِالإِضَافَةِ إِلَى ذَلِكَ، أَعْمَلُ عَنْ قُرْبٍ مَعَ الْمَوْسَّسَاتِ الَّتِي تُطَبِّقُ الزَّكَاةَ، وَعَلَى رَأْسِهَا هَيْئَةُ الْإِعَاثَةِ الْإِنْسَانِيَّةِ (İHH). (Bi'l-idâfeti ilâ zâlik, a'melu an kurbin mea'l-müessesâti'l-letî tutabbiku'z-zekâte, ve alâ ra'sihâ hey'etü'l-igâseti'l-insâniyye [İHH].) {İHH'yi harf harf veya Türkçe okuyabilirsiniz} Ayrıca İHH İnsani Yardım Vakfı başta olmak üzere zekât uygulaması yapan kurumlarla yakın çalışarak...

أَحَاوَلُ الْجَمْعَ بَيْنَ الْعِلْمِ النَّظَرِيِّ وَالتَّطْبِيقِ الْعَمَلِيِّ مَعَ مَوْسَّسَاتٍ مِثْلَ (İHH). (Uhâvilu'l-cem'a bayne'l-ilmî'n-nazariyyi ve't-tatbîki'l-ameliyyi mea müessesâtin misli İHH.) İHH gibi kurumlarla teorik bilgi ile pratik uygulamayı birleştirmeye çalışıyorum.

الْيَوْمَ سَأُخْبِي لَكُمْ عَنْ تَجْرِبَةِ تُرْكِيَا فِي الزَّكَاةِ (El-yevme se-ahkî lekum an tecribeti Türkiyâ fi'z-zekâh.) Bugün size Türkiye'nin zekât tecrübesini anlatacağım.

أَمَّا "مِنْصَّةُ الزَّكَاةِ الدَّوْلِيَّةُ" فَقَدْ تَحَدَّثَ عَنْهَا السَّيِّدُ يُوسُفُ بِيْلْجِين (Emmâ "Minassatü'z-Zekâti'd-Devliyye" fe-kad tehaddese anhâ es-seyyid Yusuf Bilgin.) Uluslararası Zekât

Platformu'ndan ise Sayın Yusuf Bilgin bahsetmişti. [li sebab-i zalik, la etehaddes an minassatü'z-zekât, bel etehaddes an' tecrübeti Türkiye fi'z-zekât

لِنَفْهَمِ الْوَضْعِ فِي تَرْكِيَا، يَجِبُ أَنْ نَنْظُرَ إِلَى الْعَهْدِ الْعُثْمَانِيِّ (Li-nefheme'l-vad'a fî Türkiyâ, yecibu en nenzura ile'l-ahdi'l-osmânî evvelen.) Türkiye'deki durumu anlamak için Osmanlı dönemine bakmamız lazım.

عِنْدَمَا نَنْظُرُ إِلَى الْأَرْشِيفِ الْعُثْمَانِيِّ، نَجِدُ بَعْضَ الْوُثَائِقِ الَّتِي تُشِيرُ إِلَى جَمْعِ الزَّكَاةِ، خَاصَّةً فِي مَنطَقَةِ الشَّرْقِ الْأَوْسَطِ. (Indemâ nanzuru ile'l-arşifi'l-osmânî, necidü ba'da'l-vesâik elleti tüşîru ilâ cem'i'z-zekâh, hâsseten fî mintikati'ş-şarki'l-evsat.) Osmanlı arşivine baktığımız özellikle orta doğu coğrafyasında zekât toplandığına dair bir takım belgeler yer almaktadır.

وَنَرَى أَيْضًا عُقُوبَاتٍ لِمَنْ يَجْمَعُ الزَّكَاةَ دُونَ إِذْنِ الزَّكَاةِ دُونِ إِذْنِ. (Ve nerâ aydan ukûbâtin li-men yecmeu'z-zekâte dûne izn. Mislü tullâbi'l-medâris ellezîne yecmeûne'z-zekâte mine'n-nâsi bi's-seyf fi'l-Anatolya.) Ayrıca izinsiz zekât toplayanlara verilen cezaları da görüyoruz.

لَكِنَّ لَا يُوجَدُ دَلِيلٌ قَوِيٌّ عَلَى أَنَّ الدَّوْلَةَ كَانَتْ تَجْمَعُ الزَّكَاةَ بِنَفْسِهَا (Lâkin lâ yûcedu delîlun kaviyyun alâ enne'd-devlete kânet tecmeu'z-zekâte bi-nefsihâ.) Ancak devletin bizzat zekât topladığına dair güçlü bir kanıt yok.

يَقُولُ الْخُبْرَاءُ إِنَّ الدَّوْلَةَ الْعُثْمَانِيَّةَ لَمْ يَكُنْ لَدَيْهَا مَوْسَسَةٌ رَسْمِيَّةٌ لِلزَّكَاةِ (Yekûlu'l-esatize, ke-Süleyman Kaya, inne'd-devlete'l-osmâniyye lem yekun ledeyhâ müessesetün resmîyyetün li'z-zekâh.) Uzmanlar, Osmanlı'da resmi bir zekât kurumu olmadığını söylüyor.

لِأَنَّ الدَّوْلَةَ كَانَتْ تَمْنَعُ وَجُودَ فَقْرٍ شَدِيدٍ أَوْ غِنَاءٍ فَاحِشٍ (Li-enne'd-devlete kânet temneu vüçûde fakrin şedîdin ev ginâin fâhiş.) Çünkü devlet aşırı fakirliği veya aşırı zenginleşmeyi engelliyordu.

وَبَعْضُ الْفَتَاوَى كَانَتْ تَقُولُ: "الضَّرَائِبُ تَخْفِي بَدَلًا عَنِ الزَّكَاةِ (Ve ba'du'l-fetâvâ min Şeyhi'l-İslâm fi devleti'l-Osmâni ke Ebussuud, kânet tekûlu: "Ed-darâibu tekfî bedelen ani'z-zekâh".) Bazı fetvalar da "Vergiler zekât yerine geçer/yeterlidir" diyordu.

دَعُونَا نَتَحَدَّثُ عَنِ الْفَتْرَةِ الْأَخِيرَةِ (Deûnâ netehaddesu ani'l-fetrati'l-ahîra.) Gelelim son döneme.

فِي نِهَآيَةِ الدَّوْلَةِ الْعُثْمَانِيَّةِ، أَرَادُوا تَقْوِيَةَ الْأُسْطُولِ الْبَحْرِيِّ (Fî nihâyeti'd-devleti'l-osmâniyye, erâdû takviyete'l-ustûli'l-bahrî'l-osmânî) Osmanlı'nın sonunda donanmayı güçlendirmek istediler.

فِي سَنَةِ أَلْفٍ وَتِسْعِمِائَةٍ وَعَشْرَةِ (1910)، بَدَأَ النَّاسُ يَتَحَدَّثُونَ عَنِ دَفْعِ الزَّكَاةِ لِلْأُسْطُولِ (Fî seneti elf ve tis'imie ve aşara, bedee'n-ulemâ ve'l-muharrîrîn an yetehaddesûne an

def'i'z-zekâti li'l-ustûl/sefînetü'l-askerî) 1910 yılında, insanlar zekâtın donanmaya verilmesini konuşmaya başladı.

"فِي هَذَا السِّيَاقِ تَمَّ تَأْسِيسُ وَقْفٍ وَجَمْعِيَّةٍ سُمِّيَتْ بِـ "جَمْعِيَّةِ إِعَانَةِ الْأُسْطُولِ الْعُثْمَانِيِّ
temme te'sîsü vakfin ve cem'iyetin sümmiyet bi "Cem'iyeti İâneti'l-Ustûli'l-
Osmânî".) Bu noktada bir vakıf, cemiyet kurulmuş adına da Osmanlı Donanmaya İane Cemiyeti adı verilmişti.

وَنَتِيجَةً لِلتَّفَاقُشَاتِ بَيْنَ الْمُتَفَقِّهِينَ وَالْعُلَمَاءِ فِي الصُّحُفِ، ظَهَرَ مَيْلٌ نَحْوَ جَوَازِ دَفْعِ الزَّكَاةِ لِإِعَادَةِ بِنَاءِ وَتَقْوِيَةِ
الْأُسْطُولِ. (ve neticeten li'n-nikâşâti beyne'l-muhaririîn ve'l-ulemâi fi's-suhuf,
zahara meylün nahve cevâzi def'i'z-zekâti li-iâdeti binâi ve takviyeti'l-ustûl.)
dönemin gazetelerinde aydınlar ve alimler tarafından yapılan tartışmalar neticesinde zekâtın donanmanın yeniden inşası ve güçlendirilmesi için verilmesi yönünde bir temayül oluştu.

ثُمَّ اقْتَرَحُوا "حِيلَةً شَرْعِيَّةً" لِأَخْذِ الزَّكَاةِ مِنَ الْفَقِيرِ وَوَضْعِهَا فِي صُنْدُوقِ الدَّوْلَةِ
وَهِيَ أَنْ يَجْلِسَ فَقِيرٌ مُسْلِمٌ بِجَانِبِ صُنْدُوقِ التَّبَرُّعَاتِ، فَيَأْخُذُ الزَّكَاةَ وَيَضَعُهَا بِيَدِهِ فِي الصَّنْدُوقِ قَبْلَ أَنْ يَمْلِكَ
النَّصَابِ

(Summe ikterahû "hiletten şer'iyye" li-ahzi'z-zekâti mine'l-fakîri ve vad'ihâ fi
sundûki'd-devle. ve hiye en yeclise fakîrun müslimun bi-cânibi sundûki't-
teberruât, fe-ye'huzü'z-zekâte ve yedau'hâ bi-yedihî fi's-sundûki kable en
yemlike'n-nisâb Sonra zekâtı fakirden alıp devlet sandığına koymak için bir "hile-i şeriyye" önerdiler.

(Fî seneti elf ve tis'imie ve seb'ate aşer, sadarat fetvâ bi-cevâzi def'i'z-zekâti li' ihtiyâci'l-
muhâcîrîn fi İstanbul.) 1917 yılında, zekâtın mültecilere (muhaçirlere) verilebileceğine dair fetva çıktı.

(Ba'de te'sîsi'l-cumhûriyye, fî seneti elf ve tis'imie ve sitte ve işrîn, sadarat fetvâ
cedîde min Riâsetü'ş-Şuûni'd-Dîniyye.) Cumhuriyet kurulduktan sonra, 1924 yılında yeni bir fetva yayınlandı.

(Reis kale fi'l fetvâ: Yumkinu def'u'z-zekâti li-
şîrâi't-tâirât li-"Cem'iyeti't-Tayyâre") Zekâtın uçak almak için verilebileceğini söylediler.

(Bi-hâzihi'l-fetvâ ve bi-mukârabeti'd-devle, erâdeti'd-devletü cem'a'z-zekâti bi-
nefsihâ, alâ aksi mâ kâne fi'l-ahdi'l-osmânî.) Bu fetva ve devletin yaklaşımı ile zekât Osmanlı'da olduğunun aksine devlet tarafından toplanmak istenmiştir.

أَرَادَتِ الدَّوْلَةُ اسْتِخْدَامَ الزَّكَاةِ لِنَفَقَاتِ الدِّفَاعِ وَاحْتِيَاجَاتِ الْفُقَرَاءِ وَالْأَيْتَامِ عِبْرَ مَوْسَسَةِ الطَّيْرَانِ التُّرْكِيَّةِ وَالْهَلَالِ الْأَحْمَرِ وَمَوْسَسَةِ حِمَايَةِ الطِّفْلِ (Erâdeti'd-devletü istihdâme'z-zekâti li-nefakâti'd-difâi ve ihtiyâcâtî'l-fukarâi ve'l-eytâm abra Müesseseti't-Tayarâni't-Türkiyye ve'l-Hilâli'l-Ahmer ve Müesseseti Himâyeti't-Tıfl.) Devlet zekâtı Türk Hava Kurumu, Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu üzerinden toplayarak hem ülkenin savunma harcamaları hem de fakir ve düşkünler ile kimsesiz çocukların ihtiyaçları için zekâtı kullanmak istemiştir.

هَذَا كَانَ نَوْعًا مِنَ الْمَأْسَسَةِ الْحَدِيثَةِ لِلزَّكَاةِ (Hâzâ kâne nev'an mine'l-me'seseti'l-hadîseti li'z-zekâh.) Bu, zekâtın modern anlamda kurumsallaşmasının bir türüydü.

حَتَّى أَنَّهُ قَبْلَ عَامِ 1950، أُصْدِرَتْ رِئَاسَةُ الشُّؤُونِ الدِّينِيَّةِ فَتَاوَى تُفِيدُ بِأَنَّ الضَّرَائِبَ الْمَدْفُوعَةَ لِلدَّوْلَةِ تُجْرَى عَنِ الزَّكَاةِ، وَهَذَا يُشْبِهُ التَّطْبِيقَ الْعُثْمَانِيَّ (Hattâ ennehu kable âmi 1950, asderat Riâsetü'ş-Şuûni'd-Dîniyye fetâvâ tüfidü bi-enne'd-darâibe'l-medfûate li'd-devleti tuczi'u ani'z-zekâh, ve hâzâ yüşbihu't-tatbîka'l-osmânî.) Hatta 1950 öncesinde Diyanet İşleri Reisliği, devlete verilen vergilerinde zekât yerine geçeceğini belirten fetvalar vermiş ve bu açıdan Osmanlı ile benzer bir uygulama görülmüştür.

وَلَكِنْ بَعْدَ سَنَةِ أَلْفٍ وَتِسْعِمِائَةٍ وَسِتِّينَ (1960)، تَعَيَّرَ الْوَضْعُ (Ve lâkin ba'de seneti elf ve tis'imie ve sittîn, tegayyera'l-vad.) Fakat 1960 yılından sonra durum değişti.

"قَالَتِ الشُّؤُونُ الدِّينِيَّةُ: "أَعْطُوا زَكَاتَكُمْ لِلْأَقْرَبِ وَالْفُقَرَاءِ مُبَاشَرَةً (Kâleti'ş-Şuûnu'd-Dîniyye: "A'tû zekâteküm li'l-akâribi ve'l-fukarâi mübâşeraten la ile'l müessesât mislü Cemiyetü't-Tayyare ve aharuhum.") Diyanet dedi ki: "Zekâtınızı doğrudan akraba ve fakirlere verin."

وَمُنْذُ سَنَةِ أَلْفٍ وَتِسْعِمِائَةٍ وَسَبْعِينَ (1970)، ظَهَرَتْ جَمْعِيَّاتٌ أَهْلِيَّةٌ وَخَيْرِيَّةٌ (Ve münzü seneti elf ve tis'imie ve seb'in, zaharat cem'iyâtün ehliyyetün ve hayriyye, mislü Vakfi'd-Diyâneti't-Türkiyye) 1970'ten itibaren sivil ve hayır dernekleri ortaya çıktı.

وَالْهَلَالِ الْأَحْمَرِ وَوَقْفِ الدِّيَانَةِ (İHH) وَاسْتَمْرَ التَّطْبِيقُ الطَّوْعِيُّ لِلزَّكَاةِ حَتَّى الْيَوْمِ عِبْرَ مَوْسَسَاتٍ مِثْلِ (Eyzan 'stemerra't-tatbîku't-tav'iyü li'z-zekâti hatte'l-yevme abra müessesâtin misli İHH ve'l-Hilâli'l-Ahmer ve Vakfi'd-Diyâne.) ...ve günümüze kadar özellikle İHH, Kızılay, Diyanet Vakfı vb. kurumlar vasıtasıyla gönüllü bir zekât uygulaması süregelmiştir.

الآن، الْأَمْرُ مَشْرُوكٌ لِلنَّاسِ، هُمْ يَخْتَارُونَ لِمَنْ يُعْطُونَ الزَّكَاةَ (El-âne, el-emru metrûkun li'n-nâs resmiyyen, hum yahtârûne li-men yu'tûne'z-zekâh.) Şimdi, iş insanlara bırakıldı, zekâtı kime vereceklerini kendileri seçiyor.

بِاخْتِصَارٍ، عِنْدَ تَأْسِيسِ الْجُمْهُورِيَّةِ كَانَ الْمَخْطُطُ هُوَ جَمْعُ الزَّكَاةِ مِنْ قِبَلِ الدَّوْلَةِ، وَلَكِنْ لَاحِقًا تَرَكَ الْأَمْرُ (Bi-ihtisârin, inde te'sîsi'l-cumhûriyye kâne'l-muhattatu huve cem'u'z-zekâti min kibeli'd-devle, ve lâkin lâhikan türîke'l-emru li'l-

müzekkîne enfüsihim.) Özetle Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda zekâtın devlet nezdinde toplanması ön görülmüş ve uygulanmışken daha sonraları bu zekât mükelleflerinin kendilerine bırakılmıştır.

(Fî Türkiyâ, işrûne bi'l-mie min dâfii'z-zekât fakat yu'tüne'z-zekâtuhum ile'l-müessesât.) Türkiye'de sadece %20'si zekâtı kurumlara veriyor.

(Ve'l-bâkî'l-mükellefûn, yüvezziûnehâ bi-enfusihim.) Geri kalanı ise kendileri dağıtıyor.

(Fî seneti elfeyn ve tis'ate aşer, kuddire imkâniyyâtu'z-zekâti (potential of Zakat) bi-hamsetin ve hamsîne milyara dolar.) 2019 yılında, zekât potansiyeli 55 milyar dolar olarak tahmin edildi.

(El-yevme vasala'r-rakamu ilâ mâ beyne sittîne ve seb'îne milyara dolar.) Bugün rakam 60 ila 70 milyar dolara ulaştı.

(Türkiyâ ledeyhâ tecribetün kebîratün fi'l-evkâf.) Türkiye'nin büyük bir vakıf tecrübesi var.

(Ve rubbemâ tekûn tطبقاتُ الزكاةِ قد تمت مأسستها لأول مرة بين الدول الإسلامية في تركيا beyne'd-düveli'l-islâmiyye fi Türkiyâ, kable 1930) Zekât uygulamaları ise belki de İslam ülkeleri arasında ilk kez Türkiye'de müesseseleşmiştir.

لا تُطبَّقُ الزكاةُ في تركيا فحسب، بل في 123 (مائة وثلاثة وعشرين) دولة (IHH) مؤسساتنا الرائدة مثل حول العالم. (Müessesâtüne'r-râide mislü İHH lâ tutabbiku'z-zekâte fi Türkiyâ fa-hasb, bel fi mietin ve selâsetin ve işrîne devleten havle'l-âlem.) İHH gibi önde gelen kurumlarımız sadece Türkiye'de değil dünyanın 123 ülkesinde zekât uygulaması yapmaktadır.

(Ve hiye tûsilü zekâte'l-müslimîne leyse fakat mine'l-etrâk, bel mine'l-adîdi mine'd-düveli'l-islâmiyye ilâ müstehikkîhâ.) Sadece Türklerin değil pek çok İslam ülkesindeki Müslümanların zekâtını hak sahiplerine ulaştırmaktadır.

(Ve lâ yumkinu inkâru ehemmiyyeti hâzihi't-tecribe.) Böylesi bir tecrübe yadsınamaz.

(Li-zâlike ikteraha's-seyyid Yusuf "Minassate'z-Zekâti'd-Devliyye" ve hiye ru'yeten cedîdeten.) Bu yüzden Sayın Yusuf, "Uluslararası Zekât Platformu"nu önerdi.

يُوجَدُ حَالِيًّا "مُنْتَدَى الزَّكَاةِ الْعَالَمِيِّ" وَمَقَرُّهُ مَالِيزِيَا، لَعِنَهُ لَمْ يَتَحَوَّلْ إِلَى هَيْكَلٍ فَعَالٍ يُخَاطَبُ عَدَدًا أَكْبَرَ مِنْ
الْمُؤَسَّسَاتِ. (Yücedü hâliyen "Müntede'z-Zekâti'l-Âlemî" ve mekarruhu Mâlîzyâ,
lâkinnehû lem yetehavvel ilâ heykelin fa'âlin yuhâtibu adeden ekbera mine'l-
müessesât.) Hali hazırda Malezya merkezli Dünya Zekât Forumu bulunmaktadır.
Ancak işlevsellik ve daha fazla kuruma hitap edecek bir yapıya dönüşmemiştir.

إِنَّ تَأْسِيسَ "مِنَصَّةِ زَكَاةِ عَالَمِيَّةٍ" يَكُونُ مَرْكَزَهَا إِسْطَنْبُولُ، مِنْ شَأْنِهِ أَنْ يَدْعَمَ التَّنْمِيَةَ فِي جَمِيعِ الدُّوَلِ
الإِسْلَامِيَّةِ. (İnne te'sîse "minassati zekâtin âlemiyye" yekûnu merkezuhâ
İstanbul, min şe'nihî en yed'ame't-tenmiyyete fî cemîi'd-düveli'l-islâmiyye.)
Merkezi İstanbul olarak tesis edilebilecek bir Dünya Zekât Platformu, tüm İslam
ölkelerindeki kalkınmayı destekleyecek bir yapıya geçebilecek mahiyettedir.

إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَتَحَقَّقُ هَذِهِ الرُّؤْيَةُ. (İnşâallah tetehakkaku hâzihi'r-ru'ye.) İnşallah bu
vizyon gerçekleşir.

إِذَا كَانَ لَدَيْكُمْ سُؤَالٌ، نَلْتَقِي بَعْدَ الْجُلُوسَةِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ
celseti inşâallah.) Sorunuz varsa, inşallah oturumdan sonra görüşebiliriz.

شُكْرًا لِاسْتِمَاعِكُمْ. (Şükran li-istimâiküm.) Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

فِي أَمَانِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ. (Fî emânillâh, esselâmü aleyküm.) Allah'a emanet olun,
esselamü aleyküm.